

Universitatea Nicolae Titulescu

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

*Evoluția izvoarelor dreptului. Rolul noilor factori de
configurare în elaborarea și consolidarea dreptului
Uniunii Europene*

Conducător de doctorat,
Prof. univ. dr. POPA NICOLAE

Doctorand,

AXENTE ALINA MONICA

București,
2015

CUPRINS

PARTEA I. CONCEPTUL DREPTULUI

CAPITOLUL I. Ideea de drept.....	9
CAPITOLUL II. Apariția dreptului.....	16
CAPITOLUL III. Poziția dreptului în sistemul normativ social.....	19
CAPITOLUL IV. Relația dreptului cu alte forme de conduită umane.....	23
Secțiunea 1. Morala.....	26
Secțiunea 2. Regulile de conviețuire socială.....	32
Secțiunea 3. Obiceiurile.....	34
Secțiunea 4. Normele tehnice.....	35
Secțiunea 5. Religia.....	37
CAPITOLUL V. Factorii de configurare a dreptului.	
Secțiunea 1. Cadrul natural.....	41
Secțiunea 2. Cadrul istoric, etnic și național.....	45
Secțiunea 3. Cadrul social-economic.....	46
Secțiunea 4. Cadrul politic.....	51
Secțiunea 5. Cadrul cultural-ideologic.....	53
Secțiunea 6. Factorul uman și rolul său în configurarea dreptului	55
Secțiunea 7. Aspecte noi: globalizarea ca factor de configurare a dreptului.	
Interculturalitatea și concurența valorilor specifice acestui proces	58

PARTEA II. CONȚINUTUL ȘI FORMA DREPTULUI

CAPITOLUL I. Noțiunea de izvor al dreptului.....	65
CAPITOLUL II. Evoluția izvoarelor dreptului : de la romani la Uniunea Europeană.	
Secțiunea 1. Izvoarele dreptului roman.	
1.1. Obiceiul.....	67
1.2. Legea.....	69
1.2.1. Procedura de adoptare a legilor.....	69
1.2.2. Adunările poporului.....	71
1.2.2.1. Comitia Curiata.....	72
1.2.2.2. Comitiile Centuriate.....	73
1.2.2.3. ConciliumPlebis.....	75

1.2.2.4. Comitia Tributa.....	77
1.2.3. Structura legii.....	78
1.3.4. Sumar al legilor romane cunoscute de noi.....	80
1.3.5. Legea celor XII Table.....	83
1.3. Edictele magistraților.	
1.3.1. Edictul pretorului.....	86
1.3.2. Activitatea creatoare a pretorului și impactul dreptului pretorian asupra întregului sistem de drept roman.....	90
1.3.2.1. Acțiunile în justiție și crearea dreptului pe cale procedurală	90
1.3.2.2. Reformele pretorului în materia succesiunilor.....	92
1.3.2.3. Influența activității pretorului asupra regimului juridic al proprietății.....	99
1.3.2.4. Amprenta pretorului asupra altor domenii.....	106
1.4. Jurisprudența.	
1.4.1. Generalități.....	110
1.4.2. Jurisprudența sacrală.....	112
1.4.3. Jurisprudența laică.....	114
1.4.4. Jurisprudența în epoca clasică.....	117
1.4.4.1. Caracterul științific al jurisprudenței clasice.....	117
1.4.4.2. Școlile de drept.....	119
1.4.4.3. Gaius- simbol al jurisprudenței clasice.....	121
1.4.4.4. Apogeul jurisprudenței clasice.....	127
1.4.4.5. Decăderea jurisprudenței în epoca postclasică, Ius publice respondendi și Legea citațiilor.....	129
1.5. Senatusconsultele.....	130
1.6. Constituțiunile imperiale.....	133
1.6.1. Mandata.....	133
1.6.2. Decreta.....	134
1.6.3. Rescripta.....	134
1.6.4. Edicta.....	135
1.7. Opera legislativă a împăratului Justinian.....	136
1.7.1. Codul.....	137
1.7.2. Institutiones.....	138

1.7.3. Novelele.....	138
1.7.4. Digestele.....	138
1.8. Specificul izvoarelor dreptului roman. Concluzii.....	142
Secțiunea 2. Izvoarele dreptului în sistemul continental.....	151
Secțiunea 3. Izvoarele dreptului în sistemul anglo-saxon.....	160
PARTEA III. SISTEMUL IZVOARELOR DREPTULUI ÎN ROMÂNIA	
CAPITOLUL I. Izvoarele dreptului feudal românesc.....	164
Secțiunea 1. Legea Țării.....	164
1.1. Terminologie.....	164
1.2. Sfera de aplicare a Legii Țării.....	165
Secțiunea 2. Pravilele bisericesti.....	172
Secțiunea 3. Pravilele laice.....	174
Secțiunea 4. Izvoarele dreptului sub regimul turco-fanariot.....	175
CAPITOLUL II. Izvoarele formale ale dreptului.....	178
Secțiunea 1. Obiceiul juridic.....	178
Secțiunea 2. Doctrina.....	180
Secțiunea 3. Practica judiciară și precedentul judiciar.....	182
Secțiunea 4. Contractul normativ.....	187
Secțiunea 5. Actul normativ.....	188
PARTEA IV. IZVOARELE DREPTULUI UNIUNII EUROPENE	
CAPITOLUL I. Principiile dreptului comunitar ca izvoare nescrise ale dreptului.	
Secțiunea 1. Aspecte introductive.....	192
Secțiunea 2. Metodele de interpretare ale Curții de Justiție.....	195
Secțiunea 3. Principiile generale de drept.....	197
3.1. Principiul respectării drepturilor democratice și drepturilor fundamentale ale omului.....	198
3.2. Principiile fundamentale ale dreptului Uniunii Europene.....	200
3.2.1. Principiul împuternicirii speciale limitate.....	201
3.2.2. Principiul împuternicirii implicite.....	203
3.2.3. Principiul subsidiarității.....	205
3.2.4. Principiul proporționalității.....	207
3.2.5. Principiul echilibrului instituțional.....	208

3.2.6. Principiul rangului prioritar al dreptului unional față de dreptul național	209
3.2.7. Principiul aplicării directe a dreptului Uniunii Europene	211
3.2.8. Principiul democrației și transparenței	212
3.2.9. Principiul nediscriminării sau al egalității de tratament	214
CAPITOLUL II. Sistemul legislativ și ordinea juridică în Uniunea Europeană.	
Secțiunea 1. Izvoarele primare	215
1.1. Tratatul constitutiv	215
1.2. Tratatul și acordurile de modificare a tratatelor constitutive	222
1.3. Acordurile de aderare	233
1.4. Convențiile și protocoalele anexă	234
Secțiunea 2. Izvoarele derivate.	
2.1. Aspecte generale	235
2.2. Regulamentele	237
2.3. Directivele	240
2.4. Deciziile	244
2.5. Recomandările și avizele	246
Secțiunea 3. Izvoarele complementare	247
CONCLUZII	251
BIBLIOGRAFIE	258

REZUMAT

Într-o eră a globalizării, importanța unor elemente bazice, precum germenii dreptului poate fi ușor trecută cu vederea. Un asemenea fenomen poate fi rezultatul unui cumul de factori, de la viteza cu care se desfășoară viața în societatea actuală, la surplusul normativ, la care se adaugă diminuarea interesului acordat trecutului în opoziție cu tendința de a se privi înainte, întru goana elaborării și consolidării unui drept uniform.

Prin prezenta lucrare se dorește luarea unei scurte pauze de privit în trecut, spre izvoarele creatoare de drept așa cum ne este înfățișat azi, după o evoluție milenară. O astfel de analiză a ”arhitecților” dreptului actual poate fi prilejul perfect pentru cântărirea avantajelor și dezavantajelor pe care predecesorii noștri le-au cunoscut în construirea sistemelor de drept, și totodată , un punct stabil de la care să se poată purcede spre clădirea viitoarelor sisteme juridice.

În acest sens, obiectivele propuse prin studiul nostru vizează aspecte precum : Identificarea aspectelor privitoare la influența pe care ierarhia izvoarelor dreptului o poate avea asupra unui întreg sistem de drept și indirect asupra întregului sistem social-economic, enumerarea principalelor avantaje ori din contră, dezavantaje pe care un sistem de drept bazat pe codificare ori unul pur jurisprudențial le pot genera., analiza și descrierea inițiativelor și a celor mai bune practici întru uniformizarea dreptului la nivelul Uniunii Europene, pornind de la ierarhizarea izvoarelor dreptului, nevoia armonizării reglementărilor naționale cu cerințele practicii și în același timp cu realitatea societății internaționale.

De ce o analiză a trecutului?

Răspunsul decurge din faptul că așa cum în dreptul roman se poate observa o continuitate și o discontinuitate în materia izvoarelor dreptului, același fenomen se regăsește și în dreptul Uniunii Europene, mai ales dacă avem în vedere relația dintre izvoarele dreptului continental și cele din sistemul de drept anglo-saxon, căci, dacă sistemul continental preia tehnica romană, anglo-saxonii preiau spiritul dreptului

roman. Latura constantă este reprezentată de lege, iar discontinuitatea se reflectă în activitatea pretorului și în rolul jurisprudenței. Și la anglo-saxoni se poate observa aceeași relație între precedentul judiciar, jurisprudență, știința dreptului și codificare.

Cât privește dreptul continental, latura constantă o domină pe cea a discontinuității, având în vedere că în acest sistem de drept, mijloacele procedurale și cercetarea științifică nu au ponderea din dreptul englez, deși s-ar părea că se prefigurează o sinteză.

Istoria izvoarelor dreptului e guvernată și de legea negării negației, astfel, dreptul medieval, prin degenerare, neagă construcția juridică romană, în timp ce izvoarele dreptului burghez denotă o întoarcere la concepția romană, pe un plan, însă, superior (perceput în sistematizarea instituțiilor, pe baza unei terminologii unitare, remarcându-se și o uniformizare instituțională). Acest lucru se explică prin faptul că atât dreptul roman cât și dreptul modern au oglindit cerințele economiei de schimb, ceea ce nu este cazul în dreptul feudal.

Izvoarele dreptului modern se configurează așadar, ca o sinteză superioară la nivelul terminologiei, principiilor, instituțiilor și ramurilor de drept. Prin aceasta, dreptul anglo-saxon pare mai puțin sistematizat, iar izvoarele dreptului continental mult mai bine sistematizate, într-un mod mult mai armonios, dar mai puțin eficient.

Prin cercetarea și analiza impactului pe care diferitele izvoare de drept le-au avut asupra eficienței principalelor sisteme de drept, teza își propune a evidenția dimensiunea viitorului unui sistem de drept care să corespundă cerințelor climatului Uniunii Europene, prin raportarea la parametrul izvoarelor creatoare de drept.

În vederea atingerii scopului și obiectivelor propuse prin tema aleasă, în procesul elaborării prezentei lucrări, în prima fază am selectat materialul legislativ, jurisprudențial și doctrinar, român și străin, pe care am încercat să îl valorific folosindu-mă de metodele deja consacrate ale cercetării științifice a fenomenelor juridice:

- metoda comparativă

- Esențială în construirea tipologiilor juridice și a clasificărilor, a fost utilizată pentru a realiza atât studiul tipologiei dreptului, dar mai ales pentru a extrage avantajele și dezavantajele pe care promovarea anumitor izvoare ale dreptului, în principalele sisteme de drept, le prezintă.

- Astfel, pe lângă un studiu comparativ între izvoarele din sistemul anglo-saxon și izvoarele dreptului continental, spre exemplu, comparația a fost dusă mai departe, atât prin privirea în oglindă a sistemelor de drept, dar și a izvoarelor specifice unui singur sistem al dreptului. Așadar, spre exemplu, cu privire la izvoarele dreptului roman, comparația s-a realizat în special cu privire la statica specifică dreptului civil roman (în care legea reprezenta principalul izvor al dreptului) și dinamica asigurată de alte izvoare ale dreptului (în special de *activitatea creatoare a pretorului*, care prin mijloace procedurale dar și prin *edictele* sale, nu doar că a creat noi drepturi subiective, pe cale procedurală, dar a devenit și garantul supraviețuirii dreptului roman peste veacuri, și desigur *jurisprudența*, ca știință a dreptului, ambele, izvoare prin care s-a realizat armonizarea dintre sistemul normativ și realitatea socială);

- De asemenea, este utilizată această metodă și în compararea rolului aceluiași izvoare de drept din țara noastră, cu cele specifice dreptului Uniunii Europene;

- Un alt exemplu ar fi delimitarea conceptuală între ceea ce noi azi numim *jurisprudență* - și anume cumulul hotărârilor pe care instanțele judecătorești de toate gradele (Judecătorii, Tribunale, Curți de apel, Înalta Curte de Casație și Justiție...) le dau în spețele ce au de judecat, spre a rezolva conflictele ce le sunt supuse - și ceea prin care românii desemnau știința dreptului, ori activitatea de cercetare și interpretare a jurisconsultilor, (sau cum spunea împăratul Justinian, "*juris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia*")

- metoda istorică

- Utilizată de juriști atât întru dezvăluirea sensului evenimentelor trecute, care prin regularitățile care le determină succesiunea, influențează în mod direct dreptul,

influență oglindită în modificările suportate de la nivelul conținutului reglementărilor și fizionomiei instituțiilor juridice, este folosită în elaborarea tezei în vederea evidențierii modificărilor suferite de diferitele izvoare ori instituții, în evoluția istorică a sistemelor dreptului.

- Astfel, o atenție sporită s-a acordat fluctuațiilor pe care importanța diverselor izvoare ale dreptului le prezintă în urma modificărilor survenite în evoluția istorică a diferitelor popoare. Spre exemplu, vom vedea cum reorganizările la nivelul politic al societății romane, au dus de la o inițială uriașă recunoaștere a obiceiului ca izvor primar al dreptului, la o neglijare a acestuia, care în alerta dezvoltare economică pe care societatea a cunoscut-o, a fost rapid detronat de lege, ca în final, pe fondul degradării palpabile a societății aflate la umbra imperiului din epoca dominatului, să se încerce o revenire la valorile inițiale, consacându-se din nou importanța acestui izvor de drept denumit cutumă. Soartă similară au avut de fapt toate izvoarele dreptului roman, a căror importanță a oscilat în funcție de orânduirile conducerii statale, răspunzând fiecare cerințelor societății aflate într-un anumit stadiu de evoluție.

- De asemenea, aceeași metodă s-a dovedit a fi necesară și în analiza evoluției Uniunii Europene și a jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene în ceea ce privește consacrarea principiilor generale de drept;

- metoda logică

- *definită ca fiind totalitatea de procedee și operațiuni metodologice și gnoseologice specifice, prin care se creează posibilitatea surprinderii structurii și a dinamicii raporturilor necesare între diferite componente ale sistemului juridic al unei societăți*, a fost folosită în vederea sintezei punctelor de vedere ale autorilor menționați cu privire la tema investigată, precum și în expunerea concluziilor proprii;

- metoda sociologică

- a fost utilizată automat întrucât dreptul este o realitate socială, iar regulile de drept au importante consecințe implicate în destinul social și individual al omului,

juristul neputându-se izola la adăpostul tehnicii juridice, și trebuind să se plaseze în centrul vieții sociale;

Astfel, prima parte a lucrării a fost dedicată fixării terminologiei în domeniu și noțiunilor definitorii, de la ideea de drept până la noile tendințe ale globalizării. În acest sens, prin capitolele și secțiunile primei părți am încercat prezentarea ancorării dreptului în sistemul normativ social, de la definirea sa conceptuală, la relația cu celelalte forme de conduită umane (religie, morală, obiceiuri, norme de conviețuire socială dar și norme tehnice). După analiza foactorilor clasici de configurare a dreptului (cadrul natural, istoric, etnic și național, social-economic, politic, uman, cultural-ideologic), ultima secțiune a acestei părți propune globalizarea ca nou factor de configurare a dreptului. A defini globalizarea într-o formă definitivă și universal acceptată poate fi o muncă sisifică, având în vedere că este de departe cel mai vast proces de transformare social-istorică a omenirii și în același timp o uriașă provocare a secolului nostru, prin care întreaga societate este antrenată înspre o direcție comună. . În genere, globalizarea marchează vârtejul schimbărilor sociale, economice, politice, culturale, etc., prin elemente diverse, de la fenomene la strategii și chiar ideologii. Deși la nivelul cercetării științifice, diversele dimensiuni sociale impun viziuni diferite asupra noțiunii de globalizare, în fapt, la nivelul efectelor se poate observa o relație de interdependență între sferile economice, politice și juridice. Justificarea decurge din însăși impunerea redimensionării funcțiilor dreptului în raport cu modificările suferite în celelalte domenii. În acest sens se configurează necesitatea armonizării legislative la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene¹. Adaptarea mediului juridic la noile condiții impuse de fenomenul globalizării vizează nu doar toate ramurile de drept (de la mediul de afaceri, direct modelat de extinderea libertății de circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor, capitalurilor, și desigur a informațiilor² la nevoia comună de combatere a terorismului ori de protejare a datelor cu caracter personal) dar și o

¹ Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, Ediția a V-a, Ed. C.H.Beck., București, 2014, p.10;

² Mircea Coșea, *op.cit.*, p.21;

armonizare la nivel instituțional. Cu siguranță, însă, cronotopul globalizării pe care îl traversează generația contemporană reprezintă doar un act incipient pe scena evoluției istorice a dreptului, scenă pe care inițialii actori principali (statele) cedează treptat lumina reflectoarelor unui nou protagonist, și anume *dreptul universal* (creat prin uniformizarea normativă care se poate clădi numai prin elemente precum : instituții puternice, cooperare interregională și integrare regională; integrare politică).

A doua parte a tezei propune urmărirea evoluției izvoarelor dreptului, de la romani până în prezent. O atenție sporită este alocată izvoarelor dreptului roman nu doar din rațiuni care să țină de dimensiunea istorică a dreptului, dar mai ales deoarece în construcția lor juridică solidă se pot găsi modele dar și răspunsuri pentru probleme actuale (în mod paradoxal), prin care să se poată dezvolta un nou tip de drept universal. Pe scena juridică actuală, dreptul modern pare să aibă nuanțe metafizice, prioritară părând a fi reformarea izvoarelor de bază ale dreptului și procesul de codificare. Considerăm însă, că pe lângă preocupările susținute privind tehnica legislativă, esențială este și analiza adevăratelor cauze ale dreptului. Într-un context în care se lasă impresia că dreptul joacă rolul unui creator de noi și noi relații sociale, ducându-ne astfel cu gândul la apariția unui drept virtual, este util să reîntoarcem privirea spre un sistem în care relațiile sociale sunt factorii generatori de acțiuni în justiție, și prin urmare, generatori de drept. Evoluția izvoarelor dreptului privat roman prezintă un real interes, întrucât acestea sunt creații profund originale, neavând un model în alte izvoare de drept. Dinamica izvoarelor dreptului privat roman a fost determinată de acțiunea conjugată a trei factori: mentalitatea conservatoare a romanilor, spiritul lor practic și receptarea ideilor de echitate și de bună credință, ca elemente componente ale dreptului. Pentru a putea depăși dezacordul ivit între dispozițiile din legi și noile cerințe ale vieții sociale, romanii au recurs la mijloace procedurale și la cercetarea științifică, pe care le-au elaborat în lumina cerințelor echității și bune credințe. Așa se face că spre sfârșitul republicii, edictul pretorului și jurisprudența au îndeplinit funcțiile unui filtru juridic, de natură să pună de acord

dispozițiile din vechile legi cu noile realități. Așadar, originalitatea și eficacitatea izvoarelor dreptului privat roman au fost datorate evoluției acestora în funcție de cerințele practicii, și nu de rațiuni de ordin metafizic ori sete de codificare și tehnici legislative. Instrumentele gândirii și practicii juridice, adică principiile, instituțiile, categoriile și conceptele elaborate, nu au fost altceva decât expresii ale transformărilor din viața socială, economică și politică a romanilor. Întemeindu-se pe ideile de echitate și de bună credință, s-au configurat jurisprudența, dreptul pretorian și dreptul ginților, ca replici la formalistul și rigidul drept civil. Armonia dintre statica și dinamica izvoarelor dreptului privat roman a fost asigurată de conjugarea activității pretorului cu jurisprudența, care acționau în același sens, promovând aceleași idei, dar prin mijloace diferite; jurisconșulții extinzând sfera de reglementare juridică pe cale de interpretare, iar pretorii, prin sancționarea de noi drepturi subiective pe cale procedurală.

În aceeași parte a doua se regăsesc și izvoarele dreptului în sistemul continental în oglindă cu izvoarele specifice sistemului anglo-saxon. Din perspectiva juriștilor sistemului continental, procedura jurisprudențială a anglo-saxonilor pare greoaie și subiectivă, având în vedere că nu se bazează pe o sistematizare științifică, ori litera legii nu poate fi susceptibilă de eroare umană precum activitatea unei instanțe. Justificarea constă în aceea că sistemul *common law* este produsul unei evoluții îndelungate, desfășurate în condițiile specifice ale insulelor britanice, rezultatul unei mentalități juridice cu totul diferită de cea regăsită pe continentul european. În timp ce în sistemul continental, prin talmăcirea abstractă a speței, prin prisma categoriilor instituțiilor juridice prestabilite, juriștii contribuie la perfectarea permanentă a sistemului de drept, reprezentanții dreptului comun, prin interpretarea lor concretă a relațiilor dintre părți, a drepturilor și obligațiilor acestora și folosind hotărârile judecătorești drept ghid, nu fac altceva decât să acționeze conform convingerii că dreptul are o natură pur umană, nu teoretică, orice codificare reprezentând o îndepărtare de la aceasta. Sistemul de drept anglo-este scutit de critici sub un singur

aspect, și anume al caracterului său dinamic, mereu adaptat la realitatea exterioară dreptului. Avantajul acestui sistem constă în faptul că se evită în mai mare măsură situația paradoxală în care "ceea ce legal" vine în opoziție cu "ceea ce este echitabil".

Următoarea parte a tezei privește analiza izvoarelor dreptului în sistemul nostru de drept. În primul capitol, dedicat izvoarelor dreptului feudal românesc, în urma analizei Legii Țării, pravilelor bisericești, pravilelor laice dar și a izvoarelor dreptului sub regimul turco-fanariot, am concluzionat că deși mulți istorici contestă originalitatea dreptului feudal românesc, trebuie reținut faptul că, deși izvoarele dreptului nostru feudal au puternice influențe bizantine, acestea corespund și oglindesc un sistem de drept atotcuprinzător, adaptat la specificul realității românești. Capitolul doi al aceleiași părți cuprinde prezentarea izvoarelor formale ale dreptului : Obiceiul juridic, doctrina, practica judiciară și precedentul judiciar, contractul normativ și actul normativ.

Izvoarele dreptului Uniunii Europene sunt analizate în cea de a patra parte a tezei. Primul capitol revelează importanța principiilor dreptului dar și a metodelor de interpretare ale Curții Europene de Justiție. Cele două tipuri de izvoare își găsesc puntea de legătură în tocmai menirea instituției de la Luxembourg, și anume garantarea "respectării dreptului în interpretarea/aplicarea tratatelor", la care se adaugă suprapunerile de conținut recunoscute în literatura de specialitate . Între metodele de interpretare ale Curții de Justiție și principiile generale ale dreptului există o legătură evidentă, CJCE, în lipsa unor metode determinate apelând adesea la cele din urmă în interpretarea normei. Desigur, CJCE nu este limitată la aceste principii, având la îndemână metodele de interpretare specifice sistemelor juridice statelor membre, adaptate la cerințele comunitare. În căutarea justului și întru împlinirea justiției, interpretarea actului normativ nu capătă forma unei opțiuni, ci a unei condiții *sine qua non*, întrucât norma juridică generală și abstractă prinde viață prin activitatea creatoare a judecătorului care , prin analiza sa îi valorifică sensul originar și îi conferă finalitate

practică. Nu în ultimul rând, strânsa legătură dintre principiile dreptului și acțiunile de interpretare ale Curții de Justiție a Uniunii Europene este confirmată și prin faptul că principiile fundamentale ale dreptului Uniunii Europene se întemeiază pe tocmai valorificarea principiilor generale de drept prin jurisprudența CJCE. Principiile fundamentale ale dreptului Uniunii Europene, statuate prin jurisprudența Curții de Justiție sunt :

- Principiul împuternicirii speciale limitate;
- Principiul împuternicirii implicite (implied powers)
- Principiul subsidiarității;
- Principiul proporționalității;
- Principiul echilibrului instituțional („checks and balances“)
- Principiul rangului prioritar al dreptului unional față de dreptul național
- Principiul aplicării directe a dreptului unional (principiul preferinței comunitare)
- Principiul democrației și transparenței (principiul solidarității statelor în ceea ce privește informarea cu privire la comportamentul lor, atât în relațiile comunitare, cât și în cele cu statele terțe);
- principiul nediscriminării sau al egalității de tratament.

În capitolul doi al celei de a patra părți ne-am oprit asupra sistemului legislativ și ordinii juridice specifice Uniunii Europene. Astfel, am alocat secțiuni diferite izvoarelor primare, dreptului derivate și izvoarelor complementare.

Paginile finale ale tezei se raportează la radiografia realizată prin conținut izvoarelor dreptului din sistemele de drept ajunse deja la maturitate, precum și a acelorale ale căror tulpini se configurează în prezent. Acestea din urmă trebuie elaborate și consolidate treptat, pe baza îndelungii existențe (și experiențe) a celor dintâi, pentru a se evita blocajele deja cunoscute în construcțiile juridice anterioare și a clădi cu temeinicie sistemele juridice viitoare. După cum spuneam, evoluția izvoarelor dreptului a fost permanent marcată de împletirea a două elemente dominante și anume

continuitatea și discontinuitatea acestora. Despre o relație similară între izvoarele dreptului se poate vorbi și în cazul dreptului Uniunii Europene, ale cărui izvoare interacționează constant, configurându-se astfel un drept nu doar dinamic ci și complex. Astfel, tendința nu este aceea de a diminua rolul unora dintre izvoare, ci maximizarea eficienței fiecărui izvor de drept în sine, și prin urmare satisfacerea necesităților numeroaselor popoare aflate sub aceeași cupolă. Se acordă aceeași importanță necesității codificării dreptului Uniunii Europene, unificării dreptului privat (latura contractuală fiind preponderentă în raporturile dintre statele membre), dezvoltarea unei terminologii contractuale comune, astfel încât dreptul instituțional, dreptul material și dreptul procesual specifice Uniunii Europene să ia forma unui sistem de drept care să depășească cu succes testul istoriei. În aceeași măsură se recunoaște rolul de izvor esențial al dreptului jurisprudenței Curții Europene de Justiție ”întrucât în numeroase probleme aceasta completează și precizează dispozițiile Tratatului concomitent cu asigurarea respectării lor”³.

Așadar, privindu-le evoluția, putem spune că izvoarele dreptului modern se înfățișează ca o sinteză superioară la nivelul terminologic, instituțional, al principiilor și ramurilor de drept.

De altfel, se observă o tendință la nivel european de găsire a celor mai bune soluții (atât pentru sfera juridicului cât și pentru cerințele sociale), soluții care să vină nu doar din zona actului normativ dar și din cea a precedentului judiciar. Cum românii au cunoscut cea mai eficientă ”cârmuire juridică” în perioada în care pretorul a avut libertatea de a crea și în care jurisprudența cunoștea apogeul, nu ar fi tocmai hazardată recunoașterea rolului izvoarelor care țin de partea practicii judiciare, a jurisprudenței de tip pretorian, precum nici valorificarea acestora.

În fine, armonizarea, inclusiv la nivel european a izvoarelor dreptului nu se poate înfăptui decât prin gravitarea întregului proces de elaborare a dreptului în jurul

³ Felician Cotea, *Drept comunitar european*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, p.469;

echității și bunei credințe, care trebuie să constituie fundamentul oricărui sistem de drept. Mai mult, recunoașterea acestora ca limbaj universal ar duce la prevenirea unei posibile viitoare babilonii juridice.

BIBLIOGRAFIE

I. Cursuri, tratate, monografii

A. Autori români

1. **Barac, L.**, *Elemente de teoria dreptului*, Ed.All Beck, București, 2001;
2. **Bălcescu, N.**, *Opere*, Vol.I, Ed. Academiei Republicii populare române, 1953;
3. **Bob, M.D.**, *Probleme de moșteniri în vechiul și în noul Cod civil*, Editura Universul Juridic, București, 2012.
4. **Brăileanu, T.**, *Globalizarea. Nenumele nimicului*, Ed. Institutul European, Iași, 2004;
5. **Buzdugan, C.**, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Universul Juridic, București, 2011;
6. **Cantemir, D.**, *Descriptio Moldaviae*, București, 1973, XI;
7. **Cătuneanu, I.C.** *Curs elementar de drept roman, Ediția a III a*, Editura Cartea Românească S.A., Cluj-București, 1927.
8. **Cernea, E.**, *Legea Țării*, Ed.Universul Juridic, București, 2008.
9. **Cernea, E., Molcuț, E.**, *Istoria statului și dreptului românesc*, Ed. Universul Juridic, București, 2004.
10. **Ceterchi, I., Craiovan, I.**, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998;
11. **Ciobanu, V.M.**, *Drept procesual civil. Drept execuțional civil. Arbitraj. Drept notarial.*, Ed. Național, București 2013.
12. **Constantinesco, L.-J.**, *Tratat de drept comparat. Introducere în dreptul comparat*, vol.I., Ed.All, București, 1997;
13. **Constantinesco, L.-J.**, *Tratat de drept comparat. Metoda comparativă.* vol.II., Ed.All, București, 1998;
14. **Constantinesco, L.-J.**, *Tratat de drept comparat. Știința dreptului comparat*, vol.III., Ed.All, București, 1997;
15. **Constantinescu, M.**, *Contencios constituțional*, ed. a II-a, Ed.Augusta, Timișoara, 1997;
16. **Costin, M.**, *Opere. Letopiseșul Țării Moldovei.*, 1958;
17. **Cotea, F.**, *Drept comunitar european*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009;
18. **Craiovan, I.**, *“Introducere în filosofia dreptului”*, Ed. All Beck, București, 1998;
19. **Craiovan, I.**, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Militară, București, 1997.
20. **Craiovan, I.**, *Tratat elementar de Teoria Generală a dreptului*, Editura All Beck, București, 2001;

21. **Craiovan, I.**, *Tratat de teoria generală a dreptului*, Ed. Universul Juridic, București, 2007;
22. **Daicoviciu, C., Pascu, Șt.**, *Istoria României*, Ed. Academiei Republicii populare române 1970.
23. **Demeter, I., Ceterchi, I.**, ”*Introducere în studiul dreptului*”, Ed. științifică, București, 1962.
24. **Diaconu, N., Andruș, C., Velișcu, V.**, *Fundamentele juridice ale legislației comunitare*, Editura Universul Juridic, București, 2013.
25. **Djuvara, M.**, *Teoria Generală a Dreptului, Enciclopedie juridică: Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All, București, 1995;
26. **Dragomir, E. Niță, D.**, *Tratatul de la Lisabona*, Editura Nomina Lex, 2009;
27. **Dogaru, I., Popa, N., D.C. Dănișor, S. Cercel** (coord.), *Bazele dreptului civil, Vol. I. Teoria generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
28. **Dumitrașcu, M.A.**, *Dreptul Uniunii Europene și specificitatea acestuia*, Ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2015.
29. **Dumitrescu, C.A.**, *Introducere în teoria izvoarelor dreptului*, Ed. Paideia, București, 1999;
30. **Filitti, I.**, *Câteva cuvinte despre alcătuirea oștii de țară în Principatele Române până la Regulamentul Organic*, București, 1936.
31. **Fuerea, A.**, *Drept comunitar european. Partea Generală.*, Ed. All Beck, București, 2003;
32. **Fuerea, A.**, *Instituțiile Uniunii Europene*, Editura Universul Juridic, București, 2002;
33. **Fuerea, A.**, *Manualul Uniunii Europene*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2006;
34. **Fuerea, A.**, *Manualul Uniunii Europene*, ediția a IV-a revizuită și adăugită după Tratatul de la Lisabona, Editura Universul Juridic, București, 2011;
35. **Fuerea, A.**, *Drept comunitar al afacerilor. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*, Ed. Universul Juridic, București, 2006;
36. **Fodor, E.M.**, ”*Norma juridică*”, partea integrantă a normelor sociale, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2003;
37. **Giurescu, V.C.**, *Contribuții la studiul marilor dregători în secolele XIV-XV*, 1962;
38. **Gorovei, Șt.S.**, *Mușatinii*, Ed. Albatros, 1976;

39. **Gyula, F.**, *Drept instituțional al Uniunii Europene*, Ed.Hamangiu, București, 2012.
40. **Hanga, Vl.**, *Cetatea celor șapte coline*, Ed. Tineretului, București, 1957.
41. **Hanga, Vl.**, *Tratat de drept privat roman*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1978;
42. **Hanga, Vl.**, *Istoria dreptului românesc*, Drept cutumiar, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1993;
43. **Hanga, Vl.**, *Studia Universitatis*, Babeș-Bolyai, 1959;
44. **Ionescu, C.**, *Contencios constituțional. Curs pentru masterat carieră judiciară*, Ed. Universul Juridic, București, 2010;
45. **Iorga, N.**, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol.V, nr.15, 1901-1913;
46. **Iorga, N.**, *Istoria poporului românesc*, București, 1985;
47. **Ispas, G.-L.**, *Uniunea Europeană. Evoluție. Instituții. Mecanisme*. Ed. Universul Juridic, București, 2012.
48. **Longinescu, S.G.**, *Elemente de drept roman*, II, Ed. București, București, 1929.
49. **Mazilu, D.**, *Teoria Generală a Dreptului*, Editura, ALL BECK, București, 1999;
50. **Mazilu, D.**, *Integrarea europeană. Drept comunitar și instituții europene – curs*. Editura Lumina Lex, 2001.
51. **Minculescu, Al.**, *Precariul în dreptul roman*, Ed. București, București, 1935.
52. **Moca, Gh.**, *Drept internațional public*, Ed. Era, București, 1999;
53. **Molcuț, E.**, *Drept Privat Roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2010.
54. **Molcuț, E.**, **Oancea, D.**, *Drept roman*, Ed. Era, București, 1999;
55. **Muraru, I.**, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. a-VI-a, revăzută și adăugită, vol.I, Ed. Actami, București, 1995;
56. **Muraru, I.**, **Tănăsescu, E.S.**, *Drept constituțional și instituții politice*, vol.II, ed. a-11-a, Ed. All Beck, București, 2003;
57. **Muraru I.**, **Tănăsescu, E.S.**, (coord.), *Constituția României. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2008
58. **Nachitz, A.M.**, *Teorie și practică în procesul de creare a dreptului*, Ed. Academiei, București, 1969;
59. **Nedelcu, G.**, *Puterea părintească în vechiul drept românesc*, București, 1933;
60. **Nicolau, M.**, **Hamangiu, C.**, *Drept roman*, Ed. librăriei Socec & Co., Societate anonimă, București, 1930.
61. **Niemesch, M.**, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Hamangiu, București, 2014.

62. **Niemesch, M.**, *Izvoarele dreptului internațional și ale dreptului Uniunii Europene din perspectiva Teoriei Generale a Dreptului*, Ed. Hamangiu, București, 2010;
63. **Niemesch, M.**, *Izvoarele dreptului internațional și ale dreptului Uniunii Europene*, Ed. Hamangiu, București, 2015;
64. **Sida, A., D. Beringhel**, *Teoria generală a dreptului*, Vasile Goldiș University Press, Arad, 2007;
65. **Spătaru Negură, L.**, teza de doctorat *Dreptul Uniunii Europene – O nouă tipologie juridică*, București, 2014.
66. **Stănescu, V.**, *Globalizarea, spre o nouă treaptă de civilizație...*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009;
67. **Panaiteescu, P.P.**, *Obștea țărănească*, Ed. Academiei, București, 1964.
68. **Panaiteescu, P.P.**, *Contribuții la istoria culturii românești*, București, 1971;
69. **Paraschiv, E.**, *Izvoarele formale ale dreptului*, Ed. C.H.Beck, București, 2007.
70. **Pereterski, I.S.**, *Digestele lui Justinian*, Ed. Științifică, București, 1958.
71. **Piuitu, D.V.**, *Filosofia juridică a lui Mircea Djuvara*, Ed. Sitech, Craiova, 2010.
72. **Popa, C.**, *Dimensiuni ale conduitei umane, Perspectivă praxiologică*, Ed. Politică, București, 1986;
73. **Popa, C.**, *Teoria Generală a Dreptului*, Editura Lumina Lex, București;
74. **Popa, N.**, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Actami, București, 1996;
75. **Popa, N.**, *Teoria Generală a Dreptului*, Editura All Beck, București, 2002;
76. **Popa, N.**, *Teoria generală a dreptului*, Ediția a V-a, Ed. C.H.Beck., București, 2014;
77. **Popa, N.**, *Teoria generală a dreptului*, ed. a-IV-a, Ed. C.H.Beck, București, 2012;
78. **Popa, N.**, Eremia, M.C., Cristea, S., *Teoria generală a dreptului*, e. a-II-a, Ed. All Beck, București, 2005;
79. **Popa, N.**, *Teoria generală a dreptului*, Ed. C.H.Beck., București, 2008;
80. **Popescu, Aurel N.** (trad.), **GAIUS**, *Institutiunile*, Ed. Academiei republicii socialiste România, București, 1982;
81. **Popescu, S.**, *Teoria Generală a Dreptului*, Editura Lumina Lex, București, 2000;
82. **Popescu-Spineni, I.**, *Chestiuni de drept roman*, Ed. librăriei Socec & Co., București, 1932.
83. **Safta, M.**, *Drept constituțional și instituții politice. Vol.I, Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, Ed. Hamangiu, București, 2014;

84. **Speranția, E.**, *Introducere în filosofia dreptului*, Editura Cartea Românească, Cluj, 1964;
85. **Stoicescu, C.**, *Curs elementar de drept roman*, Ed.Universul Juridic, București, 2009.
86. **Stoicescu, N.**, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XV-XVII*, București, 1968;
87. **Tomulescu, C.St.**, *Contribuțiuni la studiul dreptului roman*, Buzău, 1937.
88. **Tomulescu, C.St.**, *Drept privat roman*, Tipografia Unmiversității din București, București, 1973.
89. **Tudor, D.**, *Răscoale și atacuri barbare în Dacia*, Ed. Științifică, București, 1957.

B. Autori străini

1. **Abdy, J.T. , Walker, B.**, *The Commentaries of Gaius*, Cambridge, 1870.
2. **Accarias, C.**, *Précis de droit romain*, Cotillon, Paris, 1886.
3. **Aicher, P.J.**, *Rome Alive: A Source-Guide to the Ancient City* , I, Bolchaz-Carducci, Illinois, 2008.
4. **Alomar, B., Daziano, S., Garat, C.**, *Marile probleme europene*, Institutul European, Iași, 2010.
5. **Besnier, I.**, *Droits de l'antiquite et sociologie juridique*, Paris, 1959;
6. **Betti, E.**, *Storia del dir. nel guardo delle scienze storiche*, Iura, 1967.
7. **Bleicken, J.**, *Lex publica: Gesetz und Recht in der römischen Republik*. de Gruyter, Berlin 1975.
8. **Bodenheimer, E.**, *Jurisprudence. The phlosophy and method of the law*, Harward, 1974.
9. **Borchardt, K.D.**, *L ABC du droit de l Union europeenne*, Office des publications de l Union europeenne.
10. **Boogaert ,S.**, *de lege Atinia rerum furtivarum usucapioneem prohibente*, 1743;
11. **Bonfante, P.**, *Histoire du droit romain*, I, Librairie du Recueil Sirey, Paris, 1928.
12. **Bonfante, P.**, *Digesta Justiniani Augusti*, Milano, 1960;
13. **Bonfante, P.**, *Storia del diritto romano*, I, Milano, 1958,
14. **Botsford,G.W.**, *The roman assemblies*, Oxford: Clarendon Press, New Jersey, 2001.
15. **Bouché-Leclercq, A.**, *Manuel des institutions romaines*, Hachette, Paris, 1886;

16. **Boulard, L.**, *Salvius Iulianus*, Paris, 1903;
17. **Boulet, J.B.E.** *Institutes de Gaius récemment découvertes dans un palimpseste de la bibliothèque du chapitre de Verona*, Lyon, 1896.
18. **Boulouis, J.**, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, 5 édition, Montchrestien, Paris, 1995 ;
19. **Branco, N.**, *Ricerca sulla Lex Falcidia de legatis*, Napoli, 1948;
20. **Brassiello, U.**, *Corso di diritto romano. La proprietà nella sua essenza e nella sua estensione*, Milano, 1952.
21. **Brun, H., Trembleay, G.**, *Droit Constitutionnel*, Cowansville, Quebec, 1990;
22. **Bruna, F.J.**, *Lex Rubria: Caesars Regelung für die richterlichen Kompetenzen*, Leiden, 1972;
23. **Chambers, D., Davies, G., Monti, G.**, *European Union Law. Text and materials. Third edition*. Cambridge University press, 2014;
24. **Collinet, V.P.**, *Les successions*, Paris, Librairie Dalloz, 1930.
25. **Collinet, V.P.**, *Histoire de l'école de droit de Beyrouth*, Paris, 1925;
26. **Collinet, P.**, *Rec.Epytologique*, 1921;
27. **David A.O.Edward și Robert C. Lane**, *European Community Law*, Edimburgh, 1991;
28. **De Francisci, P.**, *Storia del diritto romano*, III, Roma, 1940;
29. **Del Vecchio, G.**, "Lecții de filosofie juridică", Ed. Europa Nova, București, 1992;
30. **Di Marzo, S.**, *Istituzioni di diritto romano*, Milano, 1942;
31. **Ellul, J.**, *Histoire des Institutions*, Presses Universitaires, Paris, 1955.
32. **Friedmann, W.**, *Theorie generale du droit*, LGDJ, Paris, 1965;
33. **Ferrini, C.**, *Opere di Contardo Ferrini*, Milano, II, 1929;
34. **Fontaine, P.** *Documentation européenne, Une idée neuve pour l'Europe. La déclaration Schuman – 1950-2000*, Seria Documentation européenne, Bruxelles;
35. **Gaudemet, J.**, *Droit privé romain*, ed.2, Paris, Montchrestien.2000;
36. **Gaudemet, J.**, *Institutions de l'antiquité*, Sirey, Paris, 1967;
37. **Giffard, A.E.**, *Precis de droit romain*, Librairie Dalloz, Paris, 1938.
38. **Girard, P.F.**, *Manuel élémentaire de droit romain*, Librairie Arthur Rousseau Paris, 1924
39. **Girard, P.F.**, *Textes de droit romain*, Librairie Arthur Rousseau Paris, 1937.
40. **Gottfried, K.**, "von Winkler", *De Lege Iunia Velleia Disputatio*, 1745;

41. **Grotius**, H., *Despre dreptul războiului și al păcii*, Ed. Științifică, București, 1968;
42. **Hegel**, G.W.F., *Principiile filosofiei dreptului sau Elemente de drept natural și de știință a statului*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1969;
43. **Hooke**, N., *The Roman History: From the Building of Rome to the Ruin of the commonwealth*, VI, Londra, 1823;
44. **Huvelin**, P., *L'Arbitrium liti aestimandae et l'origine de la formule*, Melanges Gerardin, 1907.
45. **Huvelin**, P., *Cours elementaire de droit romain*, II, Domat Montchrestien, Paris, 1954.
46. **Jhering**, Rudolf von: *Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung*. Teil 3, Bd. 1. Leipzig, 1865.
47. **Jors**, P., *Romisches Recht*, 1927;
48. **Kelsen**, H., *General Theory of Law and State*, Transaction Publishers, 1949;
49. **Kelsen**, H., *Theorie pure du droit*, Dalloz, 1962;
50. **Kent**, P., *European Community Law*, 1992.
51. **Kruger**, P., *Histoire des sources du droit rom.*, Ed.Thorin, Paris, 1894;
52. **Lange**, L., *Römische Alterthümer*, Ed. Waltherus Holtzmann, Berlin, 1962.
53. **Lecourt**, R., *L'Europe des juges*, Bruylant, Bruxelles, 1976;
54. **Lenel**, O., *Das edictum perpetuum*, ed.I, 1883; ed. a II-a, 1907; e. a III-a, 1927, retipărită la Aalen in 1956;
55. **Lepointe**, G., *Quintus Mucius Scaevola*, Secrétariat de la Revue de l'Université, Paris, 1926;
56. **Longo**, G., *Manuale elementare di Diritto romano*, Torino, UTET, 1939.
57. **May**, G., *Elements de droit romain*, Paris, 1925;
58. **Manin**, P. *Les Communautés europeennes – l'Union Europeenne*, Pedone, 1999;
59. **Marx**, K., *Note cronologice*, Arhiva Marx- Engels, V.
60. **Maschi**, C.A., *La concezione naturalistica del dir.rom.*, 1957.
61. **Maschi**, C.A., *Jus*, Milano, 13, 1962;
62. **Mommsen**, Th., *Istoria romană*, I, ed. a –II-a, Ed. Polirom, București, 2009;
63. **Mommsen**, Th., *Istoria romană*, II, ed. a –II-a, Ed. Polirom, București, 2009;
64. **Mommsen**, Th., *Istoria romană*, III, ed. a –II-a, Ed. Polirom, București, 2009;

65. **Mommsen**, Th., *Istoria romană*, IV, ed. a –II-a, Ed. Polirom, București, 2009;
66. **Mommsen**, Th., *Gaius - Ein Provinzialjurist*, Gessamelle Schrifften, IV, 1905;
67. **Monier**, R., *Histoire des institutions et des faits sociaux des origines a l'aube de moyen age*, Paris, 1956.
68. **Nörr**, K.W., *Ins Wasser geworfen und Ozeane durchquert*, Köln, 2003;
69. **Polenus**, Joannes *Utriusque thesauri antiquitatum romanorum graecarumque nova supplementa congesta*, I, Veneția, 1737;
70. **Premier**, T., *Les antiquites romaines de Denys D'Halicarnasse*, VII, Paris, 1723;
71. **Pringsheim**, F., *Zur Textgesch, der Zitiertgesetzes*, SDHI, 1961;
72. **Puchta**, G.F., *Über den Inhalt der Lex rubria de Gallia cisalpina*, Berlin, 1840.
73. **Shore**, C., *Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*, London, Routledge;
74. **Quentin**, J.L., *Commentatio de lege Hortensia*, Munchen, 1754.
75. **Renout**, H., *Institutions européennes*, Éditions Paradigme, Orléans, 2006;
76. **Robaye**, R., *Le droit romain*, I, Académie Bruylant, Bruxelles, 2001.
77. **Rodgers**, R.H., *Frontinus: De Aquaeductu Urbis Romae*, Cambridge, 2004;
78. **Rousseau**, J.J., *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*, Editura Științifică, București, 1958.
79. **Rousseau**, J.J., *Contractul social*, Editura Științifică, București, 1957;
80. **Savigny**, V., *Von dem Schutz der Minderjährigen im Römischen Recht, und insbesondere von der Lex Plaetoria*, Berlin, 1833.
81. **Ruiz**, A., *Studi in memoria di Aldo Albertoni*, I, Padova, 1937.
82. **Ruiz**, A., *Istituzioni di diritto romano*, Napoli, 1951;
83. **Ruiz**, A., *Bulletino dell' Istituto di diritto romano "Vittorio Scialoja"*, Milano, 30, 1921;
84. **Schiller**, A. A., *Roman Law: Mechanisms of Development*, Malta, 1978.
85. **Schmillin**, B., *Droit prive romain*, I, Lousanne, 1988;
86. **Spitzer**, Robert J., *The Presidential Veto*, 1953.
87. **Stein**, P., *Le droit romain et l'Europe*, Bruxelles, L.G.D.J., 2004.
88. **Timbal**, P.C., *Droit romain et ancien droit francais*, Dalloz, Paris, 1975.
89. **Tophoff**, T., *De lege Valeria Horatia: prima Publilia, Hortensia*, Strassburg, 1902.
90. **Vasiliev**, A.A., *Histoire de l'Empire Byzantin*, Paris, I, 1932;

91. **Viard**, *Les pactes adjoints aux contrats en droit romain classique*, Paris, 1928.
92. **Voirin**, P., G. Goubeaux, *Droit civil*, Tome 1, ed. 28, Ed. LGDJ, Paris, 2001;
93. **Von Ihering**, R., *L' esprit de droit romain dans les diverses phases de son developpement*, II, Paris, 1886;
94. **Volterra**, E., *Droits de l'antiquite et sociologie juridique*, Paris, 1959;
95. **Willems**, P.G.H., *Le droit public romain*, V, Ed. Thorin, Paris, 1883.
96. **Zimmern**, S.-W., *Geschichte des römischen Privatrechts bis Justinian*, Heidelberg, 1829.

II. Studii, articole și comunicări

A. Autori români

1. **Anghel**, I. M. *Competențele Uniunii Europene stabilite pe baza principiului de atribuire prin tratate*, în *Politica legislativă între reglementarea europeană, națională și internațională*, Editura Hamangiu, București, 2013.
2. **Axente**, A.M., *Regimul juridic al proprietății în dreptul roman și în dreptul european modern*, Conferința internațională ” Uniformizarea dreptului. Efecte juridice și implicații sociale, politice și administrative”, Ed.Hamangiu, Iași, 2014;
3. **Axente**, A.M., *Transformarea familiei romane și efectele asupra vocației successorale*, Conferința internațională ” Rolul Europei într-o societate polarizată”, Ed.Hamangiu, București, 2014;
4. **Axente**, A.M., *Activitatea creatoare a pretorului - garantul vieții milenare a dreptului roman*, Conferința internațională ” Dreptul între modernizare și tradiție. Implicații asupra organizării juridice, politice administrative și de ordine publică”, Ed.Hamangiu, București, 2015;
5. **Axente**, A.M., *Statica și dinamica dreptului roman în oglinda izvoarelor de drept*, Conferința internațională ” Challenges of the Knowledge Society, București, 2015;
6. **Buzdugan**, C., *Corelația normelor juridice cu normele morale și normele obișnuielnice (ale obiceiului)*, Fiat Iustitia nr. 1/2011;
7. **Ciulei**, Gh., *L'equite chez Cicero*, Amsterdam, 1972;
8. **Golimas**, A., *Un vechi obicei în Moldova: ceremonia încoronării*, în vol. *În amintirea lui C.Giurescu*;
9. **Cronț**, Gh., *Reception des Basiliques dans des Pays roumains*, Nouvelle Etudes d'Histoire, III, 1965;

10. **Jinga, I.**, *Tratatul de la Lisabona: soluție sau etapă în formarea instituțională a Uniunii Europene*, în revista Română de Drept Comunitar, nr. 1/2008.
11. **Minea, I.**, "Reforma" lui Constantin Vodă Mavrocordat, Cercetări istorice, II-III, 1926-1927;
12. **Molcuț, E.**, *Le regime juridique de la vente dans le droit romain et dans le droit feodal roumain*, Analele Universității București, Drept, București, 1985;
13. **Molcuț, E.**, "Cu privire la rolul instanțelor judecătorești în elaborarea și aplicarea dreptului", *Revista de drept public*, nr.4/2004;
14. **Molcuț, E., Axente, A.M.**, *Evoluția ideii de codificare a dreptului*, Revista de Drept Public nr.4/2011, Editura C.H. Beck 2011;
15. **Molcuț, E., Ciutacu, I., Axente, A.M.**, *Specificul sistemului de drept privat roman*, Revista de Drept Public nr.4/2012, Editura Universul Juridic 2012;
16. **Molcuț, E., Ciutacu, I.**, *Evoluția izvoarelor dreptului privat roman*, Revista de drept public, nr.1-2, 2012;
17. **Molcuț, E., Axente A.M.**, *Acțiunea în justiție și elaborarea dreptului privat roman*, Revista de Drept Public nr. 4/2013, București;
18. **Onciul, D.**, "Idea dinastică în dezvoltarea statelor române", în *Convorbiri literare*, XLIII, 1909, nr.43;
19. **Popescu, A.**, *Neue Betsrchtungen uber den G.-Stil*, Iura, 1973;
20. **Raiu, S-L.**, *Procesul globalizării în România*, Revista de sociologie, nr.3-4/2011;
21. **Roghină, R.C.**, *Transplantul constituțional*, în Revista de Drept Public nr.4/2012, Ed. Universul Juridic, București;
22. **Savu, T.**, *Obiectivele și competențele Uniunii Europene consacrate de Tratatul de la Lisabona*, în revista de Drept Comunitar, nr.1/2008.
23. **Sacerdoțeanu, A.**, *Divanele lui Ștefan cel Mare*, Analele Universității București, V, 1956;
24. **Tomulescu, C.St.**, *Curierul Judiciar*, București, 1941;
25. **Tomulescu, C.St.**, *Atti dell' Academia Romanistica Constantineana*, Perugia, 1967;
26. **Tomulescu, C.St.**, *Revue international des droits de l'antiquité*, Bruxelles, 19, 1972.
27. **Tomulescu, C.St.**, *Nexum bei Cicero*, Napoli, 1966;
28. **Tomulescu, C.St.**, *Index*, Napoli, 2, 1971;

29. **Tomulescu, C.St.**, *Revue internationale des droits de l'antiquite*, Bruxelles, 19, 1972;
30. **Tomulescu, C.St.**, *Revue internationale des droits de l'antiquité*, Bruxelles, 20, 1973;
31. **Valdman, Tr.**, *Principalele probleme de drept bisericesc cuprinse în vechile legiuri ale Țării Românești*. Glasul Bisericii, XXX, 1974, 3-4, p.270;

B. Autori străini

1. **Albertino, E.**, *Atti del congresso internazionale di diritto romano*, Roma, 1934;
2. **Bermann, G.**, *The Single European Act: A new Constitution for the European Community?* 27 Columbia Journal of Transnational Law, 1989;
3. **Biondi, B.**, *Bulletino dell' Istituto di diritto romano " Vittorio Scialoja "*, Milano, 32, 1922;
4. **Biondi, B.**, *Bulletino dell' Istituto di diritto romano „ Vittorio Scialoja "*, Milano, 43, 1953;
5. **Bohacek, Il dir.rom.** propagatore della liberta, *Atti del congresso internazionale di diritto romano e di storia del diritto*, Verona, I;
6. **Brasiello, U.**, *Atti del congresso internazionale di diritto romano e di storia del diritto*, II, Verona, 1948;
7. **Collinet, P.**, *Acta congressus juridici internationalis*, I, Roma, 1935;
8. **Collinet, P.**, *Conferenze per il XIV centenario delle Pandette*, Milano, 1931;
9. **De Francisci, P.**, *Studia et documenta historiae et iuris*, Roma, 7, 1941;
10. **De Francisci, P.**, *Bulletino dell Istituto di diritto romano „Vittorio Scialoja "*, 83, Milano, 1960;
11. **De Francisci, P.**, *Bulletino dell' Istituto di diritto romano "Vittorio Scialoja "*, Milano, 85, 1962.
12. **De Visscher, F.**, *Acta congressus juridici internationalis*, I, Roma, 1935;
13. **De Visscher, F.**, *Revue historique de droit francais et étranger*, Paris, 1957.
14. **D'ors, A.**, *Atti del congresso internazionale di diritto romano e di storia del diritto*, III, Verona;
15. **Gaudemet, J.**, *Revue historique de droit francais et étranger*, Paris, 1965;
16. **Giffard, A.E.**, *Revue historique de droit francais et étranger*, Paris, 1934;
17. **Girard, P.F.**, *Nouvelle revue historique de droit francais et étranger*, Paris, 33;

18. **Guarino, A.**, *Revue internationale des droits de l'antiquite*, Bruxelles, 4, 1957;
19. **Guarino, A.**, *Labeo*, Napoli, 1, 1955.
20. **Kaser, M.**, *Atti del congresso internazionale di diritto romano e di storia del diritto*, II, Verona, 1948;
21. **Kokourek**, *Qui erat Gajus?*, *Atti del congresso internazionale di diritto romano e di storia del diritto*, Roma, II, 1933;
22. **Levy-Bruhl**, *Revue historique de droit francais et etranger*, Paris, 1961;
23. **Levy-Bruhl**, *Revue historique de droit francais et etranger*, Paris, 1959;
24. **Lévy –Bruhl**, *Revue historique de droit francais et étranger*, Paris, 1925;
25. **Levy-Bruhl**, *Revue historique de droit francais et etranger*, Paris, 1962;
26. **Longinescu, Șt.**, *Caius, der Rechtsgelehrte*, Inaug.Diss.Berlin, 1898;
27. **Longo, G.**, «*Lex Iulia de cessione bonorum*» ,în *Novissimo digesto italiano*, Torino, 9, 1963;
28. **Mayer-Maly, C.**, *Evidente Gesetze*, în *Festschr.Kaser*, III, 1972;
29. **Riccobono, S.**, *Bulletino dell'Istituto di diritto romano "Vittorio Scialoja"*, Milano, 55-56, 1952;
30. **Sciascia, G.**, *Novissimo digesto italiano*, III, Torino, 1959;
31. **Solazzi, S.**, *Studia et documenta historiae et iuris*, Roma, 18, 1952.
32. **Solazzi, S.**, *Studia et documenta historiae et iuris*, Roma, 20, 1956;
33. **Solazzi, S.**, *Studia et documenta historiae et iuris*, Roma, 22, 1960.
34. **Stourdza, A.**, *L'Europe orientale et le role historique des Mavrocordate*, 1660-1830, Paris;
35. **Teasdale, A.**, *The Politics of Qualified Majority Voting in Europe*, *Political Quarterly* 101, 1996;
36. **Victor, J.-L.** *L'ordre juridique communautaire*, Bruxelles 1990.
37. **Volterra, E.**, *Atti del congresso internazionale di diritto romano*, Bologna, I, 1935;
38. **Volterra, E.**, *Iura*, 20/2, Napoli, 1969;
39. **Volterra, E.**, *Novissimo digesto italiano*, X, Torino, 1964;
40. **Wieacker**, *Ostromische Gaiusexemplare*, in: *Festschr.Schulz*, 1951;
41. **Wieacker**, *Vorbedingungen f.eine neue kritische G. Asusgabe*, *Atti del congresso internazionale di diritto romano* Verona, I;

Alte surse:

1. *Codul de Drept Canonic, Textul oficial și traducerea în limba română*, Ediția a 2-a, Ed. Sapienția, Iași, 2012;
2. Dictionnaire encyclopedique de theorie et de sociologie du droit, II, L.G.D.J., Paris, 1993;
3. Journal officiel de l'Union européenne - <http://eur-lex.europa.eu/oj/>;
4. Platforma online a Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal <http://www.dataprotection.ro/>
5. Site-ul oficial al Uniunii Europene – www.europa.eu;
6. *Twenty Sixth General Report on the Activities of the European Communities 1992*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg;
7. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/regionalize>

Universitatea Nicolae Titulescu

Titlul programului: „Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013”

Titlul proiectului: „*Modernizarea legislației naționale în contextul uniformizării dreptului la nivel european și implicațiile socio-politice asupra sistemului administrativ*”

Contract nr. POSDRU/159/1.5/S/141699”

Beneficiar – Universitatea Titu Maiorescu din București

Partener 1 – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Partener 2 – Universitatea din Craiova

Editorul Materialului: Doctorand Axente Alina Monica

Data publicării: 2015

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României